

کتاب (کتاب)
علماء معاصرین (علماء معاصرین)

تالیف : (تالیف :)

افای حاج ملا علی واعظ خبابانی «النبریزی» (افای حاج ملا علی واعظ خبابانی «النبریزی»)

بہت و نفی (بہت و نفی)

جناب افای حاج محمد باقر آقاخوئی کلکتہچی (جناب افای حاج محمد باقر آقاخوئی کلکتہچی)

یہ طہران مطبعہ اسلام آباد طبع گردید (یہ طہران مطبعہ اسلام آباد طبع گردید)

جایگاہ فروش : (جایگاہ فروش :)

طہران - کتابفروشی انصاری - تبریز - شرکت سماچا کتاب (طہران - کتابفروشی انصاری - تبریز - شرکت سماچا کتاب)

تبریز (تبریز) - بجنط ظاہر خوشنویس (بجنط ظاہر خوشنویس) - ایران (ایران)

شہر رمضان المبارک (شہر رمضان المبارک) - مؤلف افای کلکتہچی (مؤلف افای کلکتہچی) - مطبعہ معنوی (مطبعہ معنوی)

میرحامد حسین ہندی رہ

۳۰

الأخلاق بقرہ و محافل سہارن و بزرگوارے و بروجہ اتم داشت منحصواً غیر انہما ہر ہمان دوست و بقاتش و
کتابہ ابرو بود و در خانہ اولیلا و نہارا بزرگوار و صادر باز و محفل شریف پشان مجمع عمومی بود .

و بعد از نقل فائش گوید و در مقبرہ جد بزرگوارش حاج میرزا محمد فاضل جنب مسجد مقبرہ رو برو راستہ
مدفون گردید و از آثار باقیہ ان مرحوم احداث حمام است در حوالہ مین مقبرہ کہ تمام قاضیانش ہا زار در حشرہ
اللہ مع اجدادہ الطاہرین .

(۱۴) (میرحامد حسین ہندی رہ)

(المؤقی ایضاً ۳۰)

ماثر و آثار (ص ۱۶۸) میرحامد حسین لکھنوی از اہل اہلبہ و حج شیعہ اثنہ عشرتہ است
گذشتہ از مقام ففاهت در علم شریف حدیث و احاطہ نام براخبار و آثار و معرفت احوال رجال از شعب
شعبہ و اہل سنت و جماعت اولین شمع فاضل است قولاً مطلقاً و در فن کلام لایستامبت امامت کلذ
صد اسلام تا کون ما بین دو فرقیہ بزرگ از این ملت مہم و معنون گردیدہ صاحب مقامی مشہور است و موفقی بین
المسلمین مشہور ہر کس کتاب عقبات الانوار این بزرگوار دیدہ باشد میدانند کہ در ابواب مذکور در کتاب مستطو
از اولین و آخرین احدی بلا عنول سخن نراندہ است و بران نمط تصنیف نیراخنہ از امارات مؤید بودن و
من عند اللہ ظفر یافتن و است بصوافع خواجہ نصر اللہ کابلہ کہ شاہ صاحب ہلوے تمام انرا انحال و از آثار موقن
بودن او بدست آوردن کتب اسباب و اساسات تالیف و جمع است مہکوبند در انواع علوم قرب بیہ ہزار مجلد
ما بین صغیر و کبیر و خطیر و سپرد در کتابخانہ عامہ ابن مرتضی العصر نیمہ موجود است و این سخن از واعظ بزرگ نہ
شنیدم کہ در طهران و فرزانہ میریہ مذکور است و اللہ العالم اگرچہ این سہد اجل بحفاظ اکل از مردم ایران نیست
و مقام دو دو مان کرامت نشان ایشان در لکھنوا از ممالک ہند و سنان میباشد و لہ چون اصلاً از پشاور نہ
پس در این باب میبایستہ مذکور شوند فی التاریخ کہ ششہ است خبر رسید کہ بخت جاوید خواهد قدس اللہ
لطیفہ و ستر و رحمة الشریفہ .

احسن الوردیہ (ج ۱) (ص ۱۰۴) لسان الفقہاء و المجتہدین و ترجمان الحکماء و المتکلمین
و سند المتحدین مولانا سید حامد حسین بن مفسر سید محمد قلم موسون پشاور کنویرہ از اکابر متکلمین
باحثین و بانث و ذابین بوضہ شریعت و حوزہ دین خیف بود و صہب او در شرق و غرب شایع و بفضل شریح
عرب معترف گردید جامع فنون علم واسع الاحاطہ کثیر التبع ذاتم المطالعہ محدث رجال ادیب ارباب
عم شریف خود را در تصنیف و تالیف صرف کردہ گفتہ اند کہ انقدر بارگت ذات نوشت کہ غایز وان دست

صفا کتب خانہ

اولین شمع
صاحب عقبات
مجتہد امامت

عاطل ندرت
صاحب عقبات از کتب

میر حامد حسین ہندو

(۳۱)

حاصل گشت پس یاد گشت چپ نگاشت و در بلدہ لکھنؤ مکینہ بزرگہ و بظہرہ داشت از انواع کتب و لاسیما
از کتب مخالفین بالجملة ان بزرگوار در دہ ہند بہ سید المسلمین حقاً و شیخ الاسلام صدقاً بود و مردم عصرش
فاطمہ بر علوشان او در دین و بہادت و حسن اعتقاد و کثرت اطلاع و سماع و لزوم طریقہ سلف معتقد و معتز
بود

مشایخ ان بزرگوار : در علم کلام بروالد علامہ خود و در فقہ اصول و سید العلماء سید حسین
و در معقول بر سید مرتضی بن سید محمد سلطان العلماء نلبند کردہ و از بعضہ مجموعہ ہاے معینہ ظاہر میشود
کہ بر اجاث علماء نجف شرف تہجین تشریف زیارت عنبات غالباً حاضر شدہ و اللہ العالم .

وفات و مدفن ان عالم وحید : در صیحدہم شہر صفر شمس الہجرے واقع شد چنانچہ در رسالہ
کہ صدیق فائزید علیہ فی ہند سلمہ اللہ در احوال علماء ہند نوشتہ و بما فرسنادہ من کوراست در حسب تہجیر
ان غفران قاب در لکھنؤ دفن گردیدہ (قدس من اللہ سرم) .

تقریضات عمقات الانوار

عالم جلیل اقا شیخ عباس ہند شہرانی رسالہ مخصوصی موسوم بہ سواطع الانوار فی
تقریضات عمقات الانوار تالیف فرمودہ و نابست و ہشت تقریض از ابان الہیہ و حج اسلامیہ نقل نمود
و در پیچ تقریض تصریح شد بر اینکہ صاحب عمقات اسکنہ اللہ فروضات الجنات در بیست جلد مؤلفا
و مصنفات دارد و رسالہ مذکورہ در ضمن کتاب بنہ الانشاء در مسند در ہند و شان در بلدہ لکھنؤ کہ
انامت ظاہر شیعہ مرکز علماء امامت است در مطبع ہسان مرتضو طبع شدہ و چون تقریض مرحوم ابان اللہ
خارج شیخ زین العابدین فاذا نذرت الذی انہما اجمع و ابط و محتویہ بر مقاصد غالبہ فوائد نامہ مطاب
مہمہ و سوا اعط کاملہ و بلان پارے بود لذہ اہتمامہ در حواشی نمہ محرم الحرام از کتاب وقایع الایام از ص ۱۷
۱۸ نقل کردہ ام .

تقریض مرحوم ابان اللہ پر زای شہر از بعمقات الانوار

پس از حمد و صلوات * جائے ان دارد کہ گویم ان کتاب * ابان حق است براہل صواب *
عبادات و افیہ و اشادات شافہش دلیل خبرت است و محل عبرت معلوم است کہ از مجموعہ افکار
ظاہرہ مخرج است و از خلاصہ اخلاص منبج :

حیات دین نہ بچکت است ایاز سبف	کہ غالم ان بقلم کار سبف می پسند
اگر چه میدانم ارباب ذہن زادہن پیوستہ چاک و لذوات مقدسہ پاک و اذا علاء کلمہ حق چہ پاک باجود مجتہد حق خشب مستند و اچہ نسبت است و ظلال ضلال زاد و قبائل مہمانو چہ جرأت است الخ	

یاز شیخ اقا علی عمقات

تقریض از ابان اللہ
بعمقات الانوار

مہر خاندین ہندو

(۳۲)

ایضاً کہ از ان کتاب
ما عبقیات

مؤلف گوید: استقصاء تفریض عبقان الانوار خارج از حیرت فریب و بیرون از چپٹہ تحریر است و
ہین قدر کہ در یکی از تفریضات گوید در سالہ جمع کثیر و جم غفیر از نہہ صلاکت بشارح ہدایت آورده
منبع و شیعہ میناید چنانچہ از بغداد و مکر و شام و حلب و خود بلاد ہند و سنان منہج شدہ است کہ چنانچہ
بواسطہ مظالم چند جلد کتب مطبوعہ ایشان ترک قول انا وجدنا ابائنا علی امہ وانا علی اثارہم مقدر
گفتہ مناسبتہ با سوہ حسنہ و ان من شیئہ لا ترہیم گردیدہ اند .

*(موضوع عبقیات الانوار) *

ہم مجلدات ان کتاب مستطاب رنقض صفوات و رد کلکات بابا مامت تحفہ اشاعر تہ مولوہ شاد
عبدالغزین و علی اللہ دہلوی متعصب عنود است کہ جملہ از احادیث متواترہ آورده و لطامت حضرت امیر علیہ
را انکار کردہ و صاحب عنوان علیہ لرحمۃ الرضوان خواستہ کہ تواتر ہر یک از ان اخبار را از اہل سنت و جماعت
اثبات بفرماید پس خبر را نقل میکند و از طبقہ اصحاب تابعین و تابعی تابعین استماعہ کہ از روایت کردہ اند و ان
میناید پس از ان پنچہ رجال عامہ در توشیح ان روایہ وارد شدہ ذکر مفر ماہد بعد اسماء محدثین کہ ان خبر را در کتب
معتبرہ خود نقل کردہ اند ترتیب قرین و لطیفان با اثبات اعتبار ایشان از کتب قوم بنحو یک احد بر و سبقت نگرفتنہ

طریقہ و تفریض عبقیات

*(و انچہ از مجلدات عبقیات بنظر احقر رسد) *

از مطالب انہما انتخاب در مجلد دوم منتخب لمفاصد ثبت شدہ بد بقر است :
مجلد منزلیہ در مطبع مطلع نور لکھنؤ ۱۹۵۰ ہجری طبع شدہ و در ان کتاب تواتر حدیث انت منہ
بمنزلہ ہرون من مویبہ الایۃ لایفۃ بعد از از ہشاد و نہ تن از محدثین مشاہیر و اساطین اخبار اہل سنت
با سنامہم و الفاہم و کلام و بلادہم و اسماء کتبہم و توشیحہم و نقل اعتبار مؤلفانہم من طریقہم نقل فرمودہ .
مجلد طیر در مطبعہ بسنان مرتضویہ سنہ ۱۳۰۰ سال وفات انہم طبع شدہ و در ان مجلد در دفع
شہادت صاحب تحفہ زیادہ از ہشاد تن از عطاء علماء ایشان بنام و نشان کہ در کتب خود ذکر کردہ اند و ہفت
نفر از انہا کہ مجلد مخصوص در بیان طریقت طہر تصنیف بر لائحہ اند نقل فرمودہ .

اثبات تواتر حدیث
از کتب اہل سنت و جماعت
و بنظر احقر

مجلد ثلثہ غدیر زیادہ از روایت و دہ تن از محدثین و مورخین و مفسرین قوم را با ذکر تراجم
و تقریظ مؤلفین و تقریض کتب ایشان از اکابر و فضلاء عامہ مشروحاً و مفصلاً ذکر فرمودہ کہ حدیث شریف
غدیر را نقل نموده اند .

اثبات تواتر حدیث
زبان از روایت و دہ تن
از محدثین و مورخین
از صد صحابہ

و در اثبات تواتر حدیث مذکور گوید : کہ زیادہ از یکصد صحابہ از روایت کردہ اند .
و در جواب صاحب تحفہ عبدالغزین دہلوی کہ آمدن مؤلفین اول را انکار کردہ زیادہ از اہل

میرحامد حسین ہندو

خبر جزاء الصالحین وحشرہ مع اجدادہ الطامین . *

و مرجم علامہ نوری نور اللہ مرقدہ در نیم نایب کثیرہ از روایات ہمین استقصا

الانعام نقل فرمودہ (دو مجلد مخترجم معظم) . *

احسن الودیعہ (ج ۱) (ص ۱۰۸) صاحب عنوان علیہ الرحمۃ والرضوان زاد فحل عالم

بارع جلیل مناصر ہست یکی شمس العلماء سید ناصر حسین پدہ اللہ کہ عارفست رجال وحدہ رابع

المتبع کثیر الاطلاع ذائم المطالعہ واحد مراجع اهل ہنداست ۱۹ جادی الاخرہ ۱۳۱۴ ہجری متولد

در ریخت والد ماجدش وسید محمد عباس کہ تحصیل کردہ و از اخیر روایت میکند . *

وازمولفاتش نجات الازہار فی فضائل الاممہ الاطہار و اثبات حدیث رد الشمس دیوان

الخطب کتابا لمواظف وسند فاطمہ بنت الحسین علیہا السلام و ایضاً مشغول است با تمام کتاب والد بزرگوارش عمقا

الانوار و چند مجلد از نالیفش در مادہ زاد اللہ توفیقہ وجعل الثفوی رفیقہ و دیگرہ عالم سید ذاکر حسین

کہ خواہیہ بر عقبات والد ماجدش دارد . *

ہدایۃ الاحباب (ص ۱۷۷) بعد از نقل روایات صاحب ترجمہ مہر فایدہ لکن بمفاد :

*(زندہ است کیو کہ در دیارش) * (باشد خلفی بنیاد کارش) * (

جناب میر سید ناصر حسین خلفان بزرگوار و جمیع کالات و آثار وارثان پدہ و نانا ان بحر خاورد

این بیت است : ان السرمی اذا سرہ فینفسہ * ابن السرمی اذا سری سراسرہا *

و گوید چند مجلد ہم از تنہم عقبات از نالیف سید ناصر حسین نا بحال طبع شدہ ادام الباریہ بر کان

وجودہ الشریف و اعانہ نصرۃ الدین الخفیف . *

*(برادر مکرم صاحب ترجمہ) *

مآثر و آثار (ص ۱۵۴) میرغازی حسین لکھنویہ برادر میرحامد حسین است و در علم و عمل و توفیق

تصنیف و ترویج مذہب امثال ذلک با برادر برابر بود چندی بن سال از این پیش مشارالہما معاً از ہندستان

بزرگوارت عیان متعالیات عراق عرب آمد با علماء عظام ملاقاتھا مخبرانہ فرمودند و بموجب مشرب شریف

مذہب لطیف خود از علماء ایران شریعتدار حاج میراحسین نوری طبرستہ را پسندیدند و از فوق باز ایوان

مکاتبہ در مابین ایشان مفتوح گردید . و میرغازی حسین چند سال است کہ بر حث اپنی پوسندہ

قدس اللہ لطیفہ) . *

نسخہ دو مجلد از کتاب صاحب عقبات

نسخہ میرغازی حسین لکھنویہ برادر صاحب عقبات